

College van Burgemeester en Wethouders
T.a.v. mw. A.J.A. van de Ven, wethouder RO en M&A
Postbus 53
1800 BC Alkmaar

datum 26-1-2012
dossier ALK 120022 JvdW/am
betreft Ringers' Chocolade fabriek

Geachte mevrouw van de Ven,

In de vergadering van 25 januari jl werd de Welstands- en monumentencommissie Alkmaar om advies gevraagd over de aanwijzing van de voormalige Ringers' Chocoladefabriek tot gemeentelijk monument.

Het Ringerscomplex heeft in zijn originele gedaante iets van vijftig jaar het silhouet bepaald van Overstad. Talloze inwoners van Alkmaar waren er in dienst en het chocolademerkt Ringers was in Nederland een begrip voor hoge kwaliteit chocolade. U hebt om een advies verzocht over de monumentwaardigheid van het complex. We zullen in dit advies de architectuur, techniek en stedenbouw betrekken die in de toelichting van de vakgroep Monumenten (20-1-2012) met name genoemd worden. Maar ook de cultuurhistorische betekenis van het complex voor Alkmaar die in de beschrijving wat onderbelicht blijft, moet in het advies een belangrijke rol spelen. In de monumentenverordening van de gemeente worden schoonheid, betekenis voor de wetenschap en cultuurhistorische waarde immers als belangrijkste criteria voor aanwijzing van het monument genoemd. Het is de laatste tijd gebruikelijk deze criteria uit te splitsen naar stedenbouwkundige, architectuurhistorische, cultuurhistorische waarden en de mate waarin het object zeldzaam of gaaf is.

Karakterisering van het complex

De Ringers Chocolade fabriek is in de periode 1920-1937 in opeenvolgende fasen tot stand gekomen, naar een ontwerp van F.H. Ringers, de vader van de oprichter van het bedrijf. Opmerkelijk is dat de familie al van begin af aan een totaalbeeld van het complex voor ogen stond dat in de jaren erop langzaam gestalte kreeg en ook daarna nog enkele kleinere uitbreidingen heeft gekend. Het complex heeft een E - vormige opzet met naar de hoek toe opklimmende hoogtes en accenten in het midden en op de hoek. De ingang werd gemarkeerd door de firmanaam als afsluiting boven het midden accent, een monumentale ingang en vlaggenmasten op de hoeken. Het hoogteaccent op de hoek kreeg in de getrapte gevel een klok als bekroning.

datum 26-1-2012

dossier ALK 120022 JvdW/am

blad 2

Het gebouw is opgetrokken in constructies van eerst hout, gecombineerd met beton en later alleen beton en vormt daarmee een afspiegeling van hoe vanaf de jaren twintig dit soort complexen gebouwd werden. Grote vensters van staal zorgden voor een maximale toetreding van licht. In hoeverre de productielijn nog in de opeenvolgende uitbreidingen van het complex herkenbaar is, zou nader beschreven moeten worden. In de vormgeving van het complex is Ringers' vriendschap met de Alkmaarse architect Wils duidelijk, al zou het ook heel goed mogelijk zijn dat hij van de belangrijke en invloedrijke Duitse industriearchitectuur op de hoogte was. Bij de bouw was de fabriek, geplaatst achter de landelijke bebouwing aan de Noorderkade, de kwartiermaker van wat later Overstad ging heten.

Stedenbouwkundige overwegingen

Het complex heeft belangrijke stedenbouwkundige waarde door de prominente plek die het aan de noordzijde van het Noord Hollandskanaal inneemt. Zelfs achter de witte beplating die dateert uit 1982, is het silhouet nog goed herkenbaar. In historisch-stedenbouwkundig opzicht is het complex van grote betekenis als kiem van de industriële ontwikkeling van Overstad.

Architectuurhistorische overwegingen

De opzet van de chocoladefabriek beantwoordt aan de eisen die de productie van chocolade en daarmee verwante producten stelde. De inhammen tussen de noord zuid georiënteerde vleugels maakt lichttoetreding aan beide zijden mogelijk en vermoedelijk vergemakkelijkte het de toelevering van goederen van elk gebouw afzonderlijk. Aan de voorzijde kent de fabriek in zijn oorspronkelijke hoedanigheid een representatief karakter, met decoratief metselwerk en betegelingen. Voor de overige zijden heeft het gebouw een sterk utilitair karakter. Dat gold indertijd al helemaal voor het interieur, waarin alleen voor kantoorvertrekken en entree aandacht aan de afwerking is besteed. Mogelijk dat in de vormgeving via de vriendschap met Wils invloed van het werk van Frank Lloyd Wright te vinden is, wiens invloed mede door het tijdschrift *Wendingen* en *Berlage's* publicaties in Nederland enorm was. Een complex met deze vormgeving in deze omvang is niet in Alkmaar aanwezig.

Bijzonder in dit geval is ook het feit dat oprichting van de fabriek, ontwerp en bouw in de handen van een familie is geweest en onderdeel uitmaakt van een oeuvre dat over heel Alkmaar verspreid staat.

Cultuurhistorische overwegingen

Het complex heeft grote cultuurhistorische betekenis, omdat de fabriek in de sociaal-economische geschiedenis van Alkmaar een niet te onderschatten rol heeft gespeeld. Hiervoor spreekwoordelijk is de vergelijking die op de tentoonstelling in het Stedelijk Museum van Alkmaar wordt getoond tussen werknemers van de Ringersfabriek en de Textielindustrie in Twente, waaruit blijkt dat de eersten een hogere algemene ontwikkeling bezaten als gevolg van de progressieve opvattingen over bedrijfsvoering. Bovendien is de bedrijfscultuur van de chocoladefabriek typerend voor de periode van ontstaan, waarin de fabrikant personeel aan zich probeerde te binden door het oprichten van sport- en cultuurverenigingen.

datum 26-1-2012

dossier ALK 120022 JvdW/am

blad 3

In hoeverre de Ringersfabriek behoort tot de belangrijkste chocoladefabrieken van Nederland wordt uit de geleverde informatie niet duidelijk, maar afgaande op de tentoonstelling kon de fabriek als modernste in zijn soort, zich meten met de Drostefabriek in Haarlem en de Verkadefabriek in Zaandam. Als getuigen van een belangrijke tak van de nationale economie blijkt ook de cultuurhistorische betekenis van de Ringers Chocoladefabriek.

Gaafheid:

De commissie was niet in de gelegenheid het complex te bezoeken en ook het interieur te bekijken. Hoeveel daarvan nog aanwezig is ons niet bekend. Wel heeft de commissie begrepen dat de beplating er zodanig op aangebracht is, dat de architectuur redelijk ongeschonden is. Uitgaande van de interieurfoto's wordt duidelijk dat nog veel van de oorspronkelijke constructies aanwezig is en het gebruik van de opeenvolgende constructiemethodes afleesbaar is. Dat is voor een utilitair bouwwerk een belangrijk gegeven. Het verdient aanbeveling om op basis van een klein onderzoek na te gaan, in hoeverre de oorspronkelijke architectuur achter de later aangebrachte beplating schuilgaat.

Zeldzaamheid

De zeldzaamheidswaarde van het complex kan op twee manieren worden bekeken:

- als industriegebouw in het stadslandschap van Alkmaar
- als overblijfsel van fabricage van chocolade en aanverwante waren.

De commissie constateert dat van het industriële verleden van Alkmaar nog maar weinig fabrieksgebouwen over zijn. De Kaasfabriek Eyssen wordt genoemd en de schoorsteen van de fabriekscomplexen aan het Jaagpad. In ieder geval kent Alkmaar geen ander complex van de omvang en betekenis als het Ringers complex en heeft deze fabriek daarom een grote zeldzaamheidswaarde.

Naast Ringers' fabriek bestonden nog andere belangrijk Chocoladefabrieken in Nederland zoals Droste in Haarlem en Verkade in Zaandam. Er zou nader onderzocht moeten worden welke betekenis de Ringersfabriek op nationaal niveau heeft.

Conclusie

Er zijn nog belangrijke hiaten in de kennis over het complex, omdat een onderzoek naar de gaafheid van het Ringerscomplex die achter de beplating schuilgaat nog niet is ondernomen. De stedenbouwkundige en cultuurhistorische betekenis van het complex is echter zo groot, dat de commissie adviseert het complex aan te wijzen als gemeentelijk monument. Tevens adviseert zij met het oog op de aanwijzing, nader onderzoek te doen naar de bouwkundige en architectonische staat van het complex en het casco achter de beplating. In de beschrijving van het complex zal ook een passage moeten worden opgenomen over de cultuurhistorische waarde van het complex. Het behoud van de oorspronkelijke constructie en vormgeving van het complex doet recht aan de belangrijke betekenis die dit complex voor de geschiedenis van Alkmaar heeft.

Welstands- en Monumentencommissie Alkmaar

(vergadert op vrijdag in de oneven weken van het jaar)

datum 26-1-2012

dossier ALK 120022 JvdW/am

blad 4

Kort geleden heeft de supervisor van de ontwikkelingen op Overstad een presentatie gegeven over het masterplan. Kern van het plan is om van dit gebied een tweelinghelft van de Alkmaarse binnenstad te maken met de voor haar kenmerkende levendigheid en sfeer. De bedoeling is om op Overstad vijf onderscheidende sferen, de zogenoemde 'karakteristieke gebieden', te creëren die worden bepaald door onderscheidende vormgeving, functies en schaalgrootte van de bebouwing. Met het Ringerscomplex krijgt de gemeente voor het waterfront aan de Noorderkade in ieder geval al een belangrijk ankerpunt voor het maken van die onderscheidende identiteit in de schoot geworpen. Talloze industriële complexen in Nederland die in het kader van gebiedsontwikkeling zijn herbestemd (denk aan de Verkadefabriek in Zaandam of de pakhuizen in Amsterdam en op de Rotterdamse Kop van Zuid), oefenen een grote aantrekkingskracht uit op bewoners en bezoekers van een stad. De Ringersfabriek kan voor Overstad als geheel een herkenbaar en voor veel Alkmaarders vertrouwd baken zijn, dat ook nog eens verwijst naar het begin van de ontwikkeling van dit stadsdeel.

De commissie is te allen tijde bereid dit advies toe te lichten vanwege het onmiskenbaar belang voor Alkmaar van het behoud van de fabriek.

Met vriendelijke groet,

Voor de commissie

Drs. J. van der Werf, voorzitter

i.o. Ana van der Mark MA, coördinator

cc Rob Verver en Cees Keijser, per mail